

УДК 005.591.6:332.146

Ю.С. Шипуліна, В.І. Тарановський

Потенціал інноваційного розвитку регіону: сутність, структура, підходи до оцінки

Викладено авторський підхід до сутності і змісту потенціалу інноваційного розвитку регіону як економічної категорії. Визначена його структура, розкрито сутність основних складових. Розроблено блок схему управління потенціалом інноваційного розвитку регіону.

Ключові слова: інноваційний потенціал, регіон, інноваційний розвиток.

Аналіз рушійних сил економічного розвитку останніх десятиріч свідчить, що передові позиції країн у вирішальній мірі визначають інноваційні чинники. Вони є основою динамічного розвитку як окремих підприємств, регіонів, країн, так і всієї світової економіки у цілому.

Проблеми визначення передумов переходу на інноваційний шлях досліджувались у роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців [1-9, 13]. Аналіз їх праць свідчить, що не зважаючи на деяку розбіжність у визначенні головних умов, які визначають можливість розвитку економіки і окремих господарюючих суб'єктів інноваційним шляхом, практично всі вони на одне з чільних місць становлять наявність певного інноваційного потенціалу.

Разом з тим, не зважаючи на певну очевидність цього поняття, точного загальноприйнятого визначення ця категорія немає, що ускладнює розуміння його сутності, оцінки наявного рівня і його достатності, розробки і обґрунтування заходів спрямованих на його реалізацію і розвиток. В той же час, і це є очевидним, альтернатив інноваційному шляху розвитку немає, а точний вибір його напрямків передбачає обов'язкову оцінку достатності інноваційного потенціалу і урахування його рівня при обґрунтуванні інноваційних проектів. Особливо актуальним це є для регіонального рівня, оскільки дозволяє виявити особливості розвитку окремих регіонів, встановити причини існуючого стану, а також розробити обґрунтовані комплекси заходів, спрямовані на вирівнювання, розвиток і використання інноваційного потенціалу національної економіки з урахуванням регіональних особливостей і диспропорцій.

З урахуванням цього автором було поставлено за мету проаналізувати і систематизувати основні методологічні підходи вітчизняних і зарубіжних вчених до визначення категорії "інноваційний потенціал" на різних рівнях узагальнення, їх погляди на його структуру, і на цій основі уточнити ці поняття стосовно реалій сучасної економіки, а також запропонувати підходи до оцінки інноваційного потенціалу регіону.

Виконаний аналіз показав [10, 11], що інноваційний потенціал слід розглядати одночасно як критичну масу ресурсів (інтелектуальних, техніко-технологічних, управлінських, фінансових і т.д.) і як здатність до їх реалізації. При цьому, враховуючи

Шипуліна Юлія Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу Сумського державного університету; *Тарановський Володимир Ігорович*, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки Сумського державного університету.

© Ю.С. Шипуліна, В.І. Тарановський, 2009

Розділ 5 Міжнародні маркетингові стратегії інноваційного розвитку регіону

ринкові реалії, обов'язковою є здатність ринку сприймати новації, матеріалізовані у нових товарах, технологіях, організаційних і управлінських рішеннях.

На погляд автора цим умовам відповідає наступне визначення інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта: комплекс взаємопов'язаних ресурсів і здатностей до їх реалізації, що визначають його спроможність (інтелектуальну, технологічну, інформаційну, науково-дослідницьку, економічну тощо) приводити у відповідність до зовнішніх внутрішні можливості розвитку на основі постійного пошуку, використання і розвитку нових сфер і способів ефективної реалізації наявних і перспективних ринкових можливостей.

Дане визначення поєднує у єдиний комплекс ресурси підприємства (господарюючого суб'єкта), здатність ефективно ними розпоряджатися, зовнішні умови господарювання взагалі і інноваційної діяльності зокрема, механізм інноваційного розвитку, роль інноваційного потенціалу у ньому. Це дозволяє трактувати запропоноване визначення як категорію більш широкого порядку – "потенціал інноваційного розвитку", оскільки воно включає не тільки власне інноваційні складові (як здатнісні, так і ресурсні), а й інші – виробничі та ринкові (рис. 1). Авторське визначення цієї категорії носить узагальнюючий характер, але, одночасно, надає можливість визначитися із складовими потенціалу інноваційного розвитку і показниками їх оцінки.

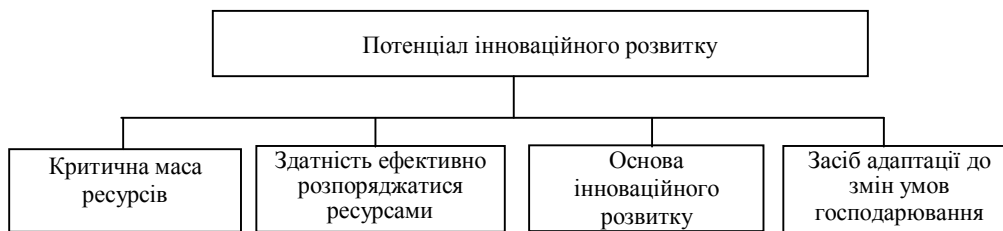

Рисунок 1 – Погляди на потенціал інноваційного розвитку суб'єкта господарської діяльності

Автором доведено [11], що потенціал інноваційного розвитку слід розглядати як систему, що включає ринковий, виробничо-збутовий та інноваційний потенціали і забезпечує приведення у відповідність внутрішніх можливостей розвитку господарюючого суб'єкта на основі інновацій зовнішнім, які генеруються ринком (рис. 2).

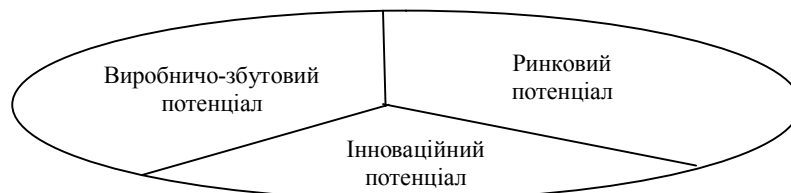

Рисунок 2 – Підсистеми потенціалу інноваційного розвитку

Причому, згідно [8], *виробничо-збутовий потенціал господарюючого суб'єкта* слід розглядати як технічну можливість і економічну доцільність розробити (хоча це не обов'язково, оскільки нові ідеї, технології і т. п. можна придбати), виробити і просувати інновації на ринку. *Інноваційний потенціал* – як здатність впровадження досягнень науки і техніки у конкретні товари, які здатні задовольняти потреби і запити споживачів. *Ринковий потенціал* – як наявність підкріпленого купівельною спроможністю попиту, фактичного чи потенційного, або ж можливості формування попиту (для принципово нових товарів – виробів чи послуг). Він визначає можливості ринку прийняти інновації певного типу і спрямованості, які може розробити і запропонувати на ринку конкретне підприємство.

Структура потенціалу інноваційного розвитку представлена на рис. 3. Таке представлення потенціалу інноваційного розвитку дозволяє точніше діагностувати склад його підсистем як у цілому, так і за окремими складовими.

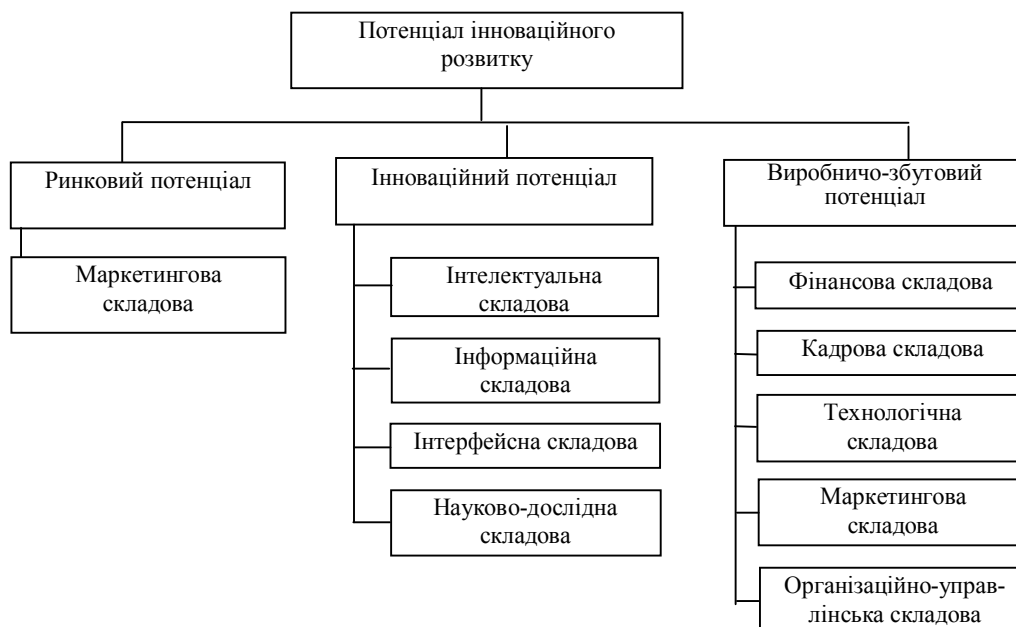

Рисунок 3 – Структура потенціалу інноваційного розвитку

Розглянемо виділені складові детальніше за схемою: назва, сутність, підходи до оцінки.

Ринкова складова. Відображає ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку господарюючих суб'єктів регіону зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем. Тобто ступінь відповідності інноваційних розробок підприємств і установ регіону (існуючих і перспективних) потребам і запитам споживачів.

Слід зазначити, що переважна більшість ідей нових товарів генеруються на основі потреб ринку (75%), але ж і більшість їхніх невдач спричиняються саме ринковими факторами (75%). Відомо, що найбільш вдалі інновації є породженням розвитку НТП (нейлон, лазер, комп'ютер, оптоелектронна техніка і т.д.), однак відсоток успіхів такого

роду новинок надзвичайно низький, оскільки їх розробка у більшості випадків велася без урахування потреб ринку. Таким чином, необхідність аналізу і оцінки ринкової складової інноваційного потенціалу сумніву не викликає.

Для оцінки достатності потенціалу інноваційного розвитку за ринковою складовою доцільно застосовувати SWOT-аналіз, зіставляючи наявні і перспективні ринкові можливості і загрози з сильними та слабкими сторонами регіону. У ході аналізу визначаються напрямки інноваційного розвитку для реалізації яких є сприятливі зовнішні і внутрішні умови. Автором запропоновано підхід до кількісної оцінки ринкової складової методом SWOT-аналізу, який базується на застосуванні елементів нечіткої логіки і дозволяє урахувати ймовірнісний характер впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища господарювання.

Інтелектуальна складова. Визначає можливості генерації і прийняття ідей і задумів новачків і доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних і управлінських рішень (ідея – це найбільш загальне представлення про новачку, а задум – варіант ідеї, виражений у зрозумілій для споживачів формі). Це передбачає наявність фахівців з творчим складом мислення, а не лише з високою фаховою підготовкою, здатних застосовувати свої знання і вміння для продукування нових практично-орієнтованих знань, втілювати їх у інновації конкретної спрямованості які відповідають потребам ринку.

Оцінку інтелектуальної складової запропоновано вести за показниками винахідницької активності, інженерно-технічного і наукового забезпечення, освітнього рівня, плінності кадрів високої кваліфікації, оновлення знань.

Кадрова складова (у ряді випадків її об'єднують з інтелектуальною). Характеризує можливості персоналу підприємств і установ регіону застосувати нові технології, реалізувати нові організаційні й управлінські рішення, розробити і виготовити нові товари. Тобто, фахову підготовку персоналу у відповідності з профілем його діяльності, яка відповідає сучасному рівню розвитку науки і техніки. Окрім того, у значній мірі, ця складова характеризує управлінський апарат і систему управління, її гнучкість, адаптивність.

В якості оціночних показників визначено: кваліфікації персоналу, досвіду діяльності, мотивації діяльності.

Технологічна складова. Відображає здатність оперативно перебудуватися, переорієнтувати виробничі потужності і налагодити економічно ефективне виробництво нових продуктів, що відповідають запитам споживачів. По суті вона характеризує матеріально-технічний і технологічний стан підприємств і установ регіону, наявність резервів чи можливості їх швидкого отримання, гнучкість обладнання і технологій, оперативність роботи конструкторських і технологічних служб.

Для її оцінки запропоновано застосовувати показники, що фіксують наявну (фактичну) і очікувану техніко-технологічну оснащеність господарюючих суб'єктів регіону: техніко-економічні характеристики обладнання; фондодіддачу (фондоємність); ступінь зносу обладнання; коефіцієнт оновлення обладнання; коефіцієнт прогресивності обладнання; ступінь гнучкості обладнання; ступінь резервування обладнання і виробничих площ; коефіцієнт прогресивності обладнання; рівень механізації і автоматизації виробництва; коефіцієнт екстенсивного завантаження обладнання; коефіцієнт інтенсивного завантаження; коефіцієнт змінності і т. п.

Для прийняття рішення про доцільність впровадження конкретного інноваційного проекту оцінюють – чи достатня для цього фактична технічна оснащеність виробництва

(чи можна на наявних виробничих потужностях реалізувати інноваційний проект), а також порівнюють фактичні і очікувані значення перелічених та аналогічних показників з метою вияснити як вплине на них впровадження інноваційного проекту.

Інформаційна складова. Відображає інформаційну оснащеність (забезпеченість), ступінь повноти, точності і суперечливості інформації необхідної для прийняття ефективних інноваційних рішень. Практика свідчить, що без наявності достовірної та релевантної інформації стає неможливим застосування стратегії постійних нововведень.

У загальному випадку необхідною є інформація наступних видів: характеристики споживацьких запитів, загальної ситуації на ринку, рівня конкурентної боротьби, найбільш перспективних напрямків розвитку НТП, характеристики економічного, політичного, правового, соціального, технологічного, екологічного і т.д. середовища господарювання, характеристики власного підприємства і підприємств-конкурентів і т.п.

Інтерфейсна складова. Характеризує можливість приведення у відповідність і узгодження різноспрямованих інтересів суб'єктів інноваційного процесу: розробників інновацій; виробників нових товарів; інвесторів, постачальників вихідних сировини, матеріалів і комплектуючих; торгових і збутових посередників; споживачів; суспільства у цілому тощо. Особливо важливим є формування належної системи мотивації суб'єктів інноваційного процесу – бажано всіх задіяних або, крайньою мірою, головних з них. Найголовнішу роль відіграє наявність або можливість формування спонукальних мотивів споживання і виробництва нової продукції, оскільки, при відсутності зацікавленості споживачів і виробників унеможливується успіх будь-якої, навіть самої досконалої інновації. Виходячи з концепції сталого розвитку необхідним уявляється і урахування суспільних інтересів. Зокрема, інновації повинні бути економічно ефективними і екологічно прийнятними у виробництві, споживанні і утилізації (переробці).

Науково-дослідна складова. Характеризує наявність заділу результатів науково-дослідних робіт достатнього для генерації нових знань, здатність проведення досліджень з метою перевірки ідей інновацій і можливості використання інновацій у виробництві нової продукції.

Це передбачає існування в регіоні установ (підрозділів господарюючих суб'єктів) які систематично виконують науково-дослідні роботи, а також наявність відповідного обладнання, що потребує систематичного і у достатніх обсягах фінансування, як з власних так і сторонніх джерел.

Фінансова складова. Характеризує можливість забезпечити фінансовими ресурсами проекти інноваційного розвитку, а також фінансову стійкість підприємств-інноваторів у процесі їхньої реалізації.

Про ослаблення фінансової складової потенціалу інноваційного розвитку підприємств-інноваторів регіону свідчать: зниження ліквідності; підвищення кредиторської і дебіторської заборгованості; зниження фінансової стійкості і т.п.

Організаційно-управлінська складова. Характеризує наявність сприятливих організаційно-управлінських умов забезпечення інноваційної діяльності: організаційні структури, систему управління, механізми мотивації, інноваційну культуру тощо.

Автором розроблено методичні підходи до оцінки кожної зі складових за окремими показниками і за всім їх комплексом. Визначено порогові значення інтегральної оцінки складових для прийняття рішення про достатність чи недостатність їх рівня [12].

Запропоновано підходи до інтегральної оцінки кожного з трьох виділених потенціалів-підсистем (ринкового, інноваційного, виробничо-збутового), а також

Розділ 5 Міжнародні маркетингові стратегії інноваційного розвитку регіону

потенціалу інноваційного розвитку регіону у цілому. Визначено формальні умови достатності рівня кожного з потенціалів-підсистем для забезпечення інноваційного розвитку регіону.

Відповідно до запропонованої структури було проведено аналіз стану і динаміки розвитку потенціалу інноваційного розвитку промислових підприємств Сумської області (за даними [14, 15]).

Організаційно-управлінська складова інноваційного потенціалу промислових підприємств Сумської області. Порівняння частки інноваційно активних підприємств у 2005-2007 рр. показало деяке зростання: 2005 р. – 4,3%, 2006 р. – 4,4%; 2007 р. – 5,2%. В абсолютному ж вимірі спостерігалася приблизна стабільність кількості підприємств відповідної категорії. Причому всі вони, без винятку, відносяться до переробної промисловості (машинобудування та хімічна промисловість), а добувна яка на Сумщині має значний потенціал (зокрема, добування нафти і газу) інноваційною активністю не відзначалася.

Обсяги наукових та науково-технічних робіт, що виконувалися власними силами підприємств та організацій подані у табл. 1.

Таблиця 1 – Обсяги виконуваних робіт за видами

Роки	Всього	У тому числі			
		Фундаментальні дослідження	Прикладні дослідження	Науково-технічні розробки	Науково-технічні послуги
2005	95377,8	3360,3	3540,4	73624,2	14852,9
2006	87371,1	4991,2	4794,3	74486,0	3099,6
2007	101173,3	6707,5	5778,0	86252,4	2435,4

Як слідує з табл. 1, відбувалося зростання обсягів практично усіх робіт за винятком науково-технічних послуг, які неухильно зменшувалися. Це свідчить, що підприємства і установи Сумської області поступово втрачають потенціал надання науково-технічних послуг.

Подальший аналіз свідчить, що близько 50% науково-дослідних організацій зосереджено у обласному центрі, приблизно 17% у м. Шостка, останні у окремих райцентрах області.

Інтелектуальна складова. Аналіз показує, що відбувається постійне зменшення чисельності осіб, що активно займаються розробкою винаходів, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій, приблизно однаковою (з незначними коливаннями) залишається кількість виконаних ними розробок. У 2006-2007 рр. спостерігалася наступна динаміка виконаних захищених наукових розробок:

- подано заявок на видачу охоронних документів до Державного департаменту інтелектуальної власності України: у 2006 р. на винаходи – 24, на корисні моделі – 59, на промислові зразки – 1; у 2007 р. на винаходи – 41, на корисні моделі – 32, на промислові зразки – 3;

- подано заявок на видачу охоронних документів до патентних відомств інших країн: у 2006 р. на винаходи – 1, на корисні моделі – 2, на промислові зразки – 0; у 2007 р. на винаходи – 5, на корисні моделі – 3, на промислові зразки – 0.

У ці ж роки динаміка отримання охоронних документів за заявками, у тому числі минулих років, була наступною:

• отримано охоронних документів України: у 2006 р. на винаходи – 19, на корисні моделі – 50, на промислові зразки – 2; у 2007 р. на винаходи – 32, на корисні моделі – 43, на промислові зразки – 1;

• інших країн: у 2006 р. на винаходи – 1, на корисні моделі – 5, на промислові зразки – 0; у 2007 р. на винаходи – 5, на корисні моделі – 2, на промислові зразки – 0.

Загалом за ці роки використано об'єктів промислової власності: у 2006 р. винаходів – 20, корисних моделей – 20, промислових зразків – 26, раціоналізаторських пропозицій – 254; у 2007 р. винаходів – 25, корисних моделей – 23, промислових зразків – 16, раціоналізаторських пропозицій – 255.

Це свідчить про приблизну стабільність інтелектуальної складової інноваційного потенціалу, але віддача від неї зростає (кількість працівників зменшується, а результати приблизно стабільні).

Кадрова складова. Аналіз показує, що відбувається поступове зменшення чисельності постійних працівників спеціалістів науково-дослідних та конструкторських підрозділів: 2005 р. – 2429, 2006 р. – 1763, 2007 р. – 1755. З них кількість працівників які мають наукові ступені доктора чи кандидата наук становить відповідно: 2005 р. – 24 та 259, 2006 р. – 16 та 105, 2007 р. – 18 та 108. При цьому зростала загальна кількість працівників, що виконують науково-дослідні та конструкторські роботи за сумісництвом: 2005 р. – 851, 2006 р. – 882, 2007 р. – 1494. Зростала також кількість докторів і кандидатів наук: 2005 р. – 54 та 361, 2006 р. – 61 та 369, 2007 р. – 71 та 584.

Нижче на рис. 4 представлено динаміку структури працівників наукових організацій промисловості.

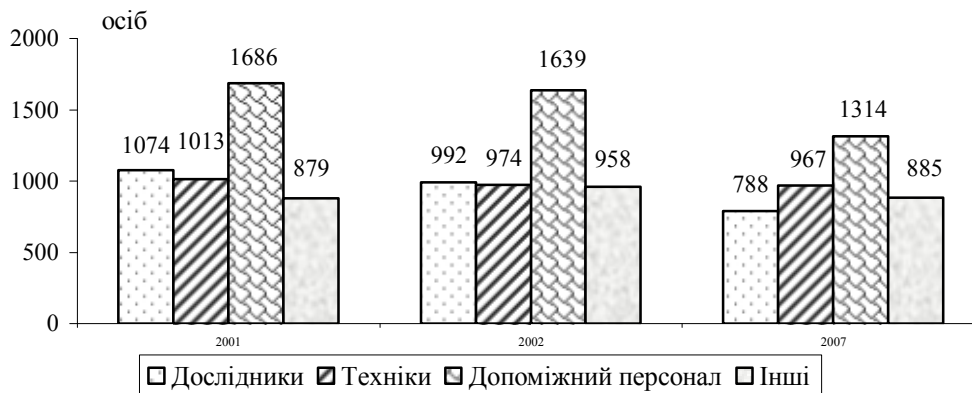

Рисунок 4 – Загальна чисельність працівників наукових організацій за категоріями персоналу

У період 2005-2007 рр. зростала частка фахівців вищої кваліфікації вікових категорій старше за 30 років, а особливо істотно у віці старше 70 років. До позитивних тенденцій слід віднести зростання частки фахівців у віці до 30 років.

За період 2006-2007 рр. відбувалося зростання чисельності працівників вищої кваліфікації, що виїздили за кордон: 1 і 6 осіб.

Технологічна складова інноваційного потенціалу. У першому наближенні цю

Розділ 5 Міжнародні маркетингові стратегії інноваційного розвитку регіону

складову може охарактеризувати кількість промислових підприємств, що упроваджували інновації. За період 2006-2007 рр. відбувалося незначне зростання кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації, відповідно: 12, 13. З них: впроваджували нові технологічні процеси, відповідно по рокам – 9 і 9; освоювали виробництво нових видів продукції – 10, 12; здійснювали механізацію та автоматизацію виробництва – 8, 13; реалізували інноваційну продукцію – 12, 13. Тобто дещо зросла кількість і частка підприємств, які впроваджували інновації.

У 2006-2007 рр. основним напрямком інноваційних витрат у промисловості області були упровадження інновацій, відповідно, 50,6% і 54,1% (64390,0 і 80831,3 тис. грн.). Загалом, динаміка впровадження прогресивних технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції в промисловості була такою:

- впровадження нових технологічних процесів: 2005 р. – 55; 2006 р. – 67; 2007 р. – 56;
- освоєння виробництва нових видів продукції: 2005 р. – 143; 2006 р. – 166; 2007 р. – 165.

Фінансова складова. Структура фінансування наукових та науково-технічних робіт за джерелами представлена у табл. 2.

Таблиця 2 – Розподіл обсягу фінансування інноваційної діяльності за джерелами фінансування

Джерела фінансування	2006		2007	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%
держбюджет	-	-	-	-
власні кошти	126182,6	99,2	145948,5	97,6
кошти інвесторів:				
вітчизняних	-	-	-	-
іноземних держав	1047,0	0,8	1130,0	0,8
кредитів	-	-	192,7	0,1
інші джерела	48,0	0	2249,0	1,5
Всього	127277,6	100	149520,2	100

Основними джерелами фінансування власне інноваційної діяльності як і у попередні роки, є власні кошти підприємства, частка яких у 2007 р. дещо зменшилася. Решта витрат фінансувалася за рахунок іноземних інвестицій та інших джерел (у 2007 р. до них додалися кредити), проте їх частка дуже незначна.

Аналіз показує, що вітчизняна інноваційна сфера ще не стала привабливою для вітчизняних і іноземних інвесторів.

Науково-дослідна складова. У 2006-2007 рр. частка витрат на дослідження і розробки складала 44,2% і 14,5% (56394,1 і 21658,3 тис. грн.) від загальної суми інноваційних витрат у промисловості.

Розподіл обсягу фінансування наукових та науково-технічних робіт за джерелами фінансування представлено у табл. 3.

Аналіз табл. 3 показує, що за цей період обсяги фінансування загалом знизилися., при цьому постійно зростала частка власних джерел. Істотно зменшилася частка вітчизняних замовників, а частка іноземних суттєво коливалася. Загалом же картина невтішна.

Таблиця 3 – Фінансування у 2005-2007 рр. науково-дослідних робіт

Джерела фінансування	Роки		
	2005	2006	2007
Всього	107028,6	88267,2	102423,7
у тому числі за рахунок:			
- держбюджету	11623,0	14346,7	20697,1
- власних коштів	45858,3	49186,9	56665,6
- коштів замовників, у т.ч.:			
вітчизняних	44060,7	15307,4	17984,3
іноземних	5202,9	9131,9	6713,8
- інших джерел	274,7	294,3	362,9

Ринкова складова. У 2005-2007 рр. проводився активний пошук нових ринків збуту, який активно здійснювали підприємства машинобудування, харчової промисловості та перероблення сільськогосподарських продуктів. Кращими були: ВАТ "СМНВО ім. М.В. Фрунзе", ВАТ "Сумський завод Насосенергомаш".

Інформаційна складова. Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств Сумської області, та й України взагалі, на достатньому рівні підтримують маркетингові підрозділи, які є практично на всіх підприємствах, хоча на багатьох такими вони є лише за назвою, а фактично виконують функції збуту. Систематично маркетингові дослідження, які забезпечують інформацією про потреби і запити споживачів, зміну їхніх смаків і уподобань, сильні і слабкі сторони заходів комплексу маркетингу, які реалізує підприємство і його конкуренти, тенденції розвитку ринку і т.п., проводить досить обмежене коло підприємств, це вже згадані вище: ВАТ „СМНВО ім. М.В.Фрунзе”, ВАТ „Сумський завод „Насосенергомаш”, ВАТ „Шосткинський молкомбінат”, КФ ЗАТ „Мотордеталь-Правекс”, ВАТ „Сумхімпром”, ЗАТ „Крафт Фудз Україна”, ВАТ „Нафтопромаш”, Концерн „Укрросметал”. Найбільша частка витрат на подібні роботи припадає на ВАТ „СМНВО ім. М.В.Фрунзе”.

Інформацію про тенденції розвитку НТП, останні досягнення у галузі науки і техніки збирають патентно-ліцензійні підрозділи та відділи науково-технічної інформації. Але вони є у складі не багатьох підприємств. Такого роду роботи у повному обсязі виконують лише ВАТ „СМНВО ім. М.В.Фрунзе”, ВАТ „Сумський завод „Насосенергомаш”, науково-дослідний інститут ВНДІАЕН, концерн „Укрросметал”. Окрім того, інформаційні бази даних, включаючи патентні, бібліотечні та інші фонди мають ряд ВНЗ області. Найбільшим інформаційним центром такого плану є Сумський державний університет.

На жаль, інформація подібного роду є закритою, часто невинувато, оскільки її оберігають від відкритого доступу як комерційну таємницю.

Підвищити якість інформаційного забезпечення та оперативність роботи з інформацією допомагає комп'ютерна техніка. Слід зазначити, що у останні роки відмічається чітка тенденція до зростання комп'ютерної оснащеності підприємств (табл. 4).

Таблиця 4 – Забезпеченість організації засобами обчислювальної техніки

Показники	2005	2006	2007
Всього ЕОМ	39269	45126	52252

Інтерфейсна складова. Характеризує ступінь узгодженості інтересів інноваційного процесу. Про її ослаблення свідчить неухильне зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції. Зокрема, загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції складав: 2005 р. – 1243998,0 тис. грн., 2006 р. – 917448,1 тис. грн., 2007 р. – 819687,3 тис. грн. Це свідчить про негативні тенденції у переорієнтації промислових підприємств на виготовлення і реалізацію нової високоякісної продукції.

Підводячи підсумки слід відзначити:

- підтримується відносна стабільність організаційно-управлінської складової потенціалу інноваційного розвитку;

- інтелектуальний потенціал є достатньо високим за відносними показниками і стабільним за результативністю, однак його абсолютні показники зменшуються. З одного боку, це свідчить про зростання ефективності його використання, з іншого – про зменшення його бази (ресурсної складової). Тобто оцінка його рівня є неоднозначною, йде постійне зменшення загальної чисельності осіб які займаються інноваційними розробками, однак кількість розробок практично не змінюється.

- відбувається незначне але постійне зменшення чисельності фахівців, що займаються науково-дослідною діяльністю, йде також їх фізичне старіння (особливо фахівців вищої кваліфікації), що свідчить про певні проблеми з кадровою складовою інноваційного потенціалу;

- технологічна складова протягом останніх років приблизно стабільна, однак окремі позитивні тенденції, що склалися, потребують продовження, та й віддача все ще залишається недостатньою;

- щодо фінансової складової то її рівень зростає, оскільки істотно збільшуються обсяги фінансування інноваційної діяльності, при цьому структура джерел фінансування не поліпшується. Основною проблемою є залучення коштів вітчизняних і іноземних інвесторів, оскільки фінансування інноваційних розробок здійснюється, в основному, за рахунок власних коштів підприємств, частка яких є непропорційно великою;

- спостерігається постійне зниження науково-дослідної складової потенціалу (попри окремі його коливання);

- спостерігається зростання ринкового потенціалу підприємства, активно намагаються підняти його рівень, але коло цих підприємств є досить обмеженим. Великі промислові підприємства області намагаються реалізувати і розвинути наявний ринковий потенціал інноваційного розвитку, обсяг коштів які вони витрачають зростають, однак малі і середні підприємства цією діяльністю практично не займаються;

- рівень інформаційного потенціалу є відносно невеликим, хоча і відзначається його стабільність. Відмічається зростання рівня комп'ютерної оснащеності інформаційних баз і систем підтримки інноваційних рішень;

- розвиток інтерфейсного потенціалу відзначається суперечливістю, відмічаються як позитивні, так і негативні тенденції. Однак, у цілому, промислові підприємства приділяють йому всезростаючу увагу.

Таким чином слід зазначити, що промислові підприємства Сумщини зберігають

значний потенціал для розвитку на основі інновацій, однак, питанням мотивації інноваційної діяльності і фінансування інноваційних розробок слід приділяти більшої уваги, як на регіональному, так і на державному рівнях. Не зважаючи на, загалом, незначні масштаби інноваційної діяльності, слід зазначити, що саме інновації дали змогу підприємствам, які їх упроваджували, розширити випуск продукції і розширити свої ринки збуту.

Результати аналізу свідчать про коректність запропонованих теоретико-методичних підходів.

Підводячи підсумки, слід зазначити:

- на основі виконаного аналізу та узагальнення відомих з літератури наукових підходів до визначення економічної категорії „потенціал інноваційного розвитку” господарської системи (господарюючого суб’єкта), запропоновано його розширене визначення, яке більш повно розкриває його сутність, зміст і структуру;

- згідно запропонованого підходу потенціал інноваційного розвитку розглядається одночасно: як певна критична маса ресурсів; як здатність ефективно ними розпоряджатися; як основа інноваційного розвитку; як засіб адаптації до змін умов господарювання;

- виділені складові потенціалу інноваційного розвитку, що характеризують різні види ресурсів регіону і здатності до їх реалізації, і які, в основному, визначають можливості регіону розвиватися інноваційним шляхом;

- аналіз потенціалу інноваційного розвитку за визначеними складовими надає можливість створення процедур оцінки його достатності для стимулювання розробки і просування на ринок конкретних інновацій, з метою оптимізації їх вибору;

- результати дослідження мають стати основою розробки системи цілеспрямованого пошуку, аналізу, оцінки і відбору кращих інноваційних проектів прийнятних для реалізації у конкретних регіонах у певних ринкових ситуаціях з урахуванням перспектив їх розвитку.

1. *Верба В.А.* Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства / В.А. Верба, І.В. Новікова // Проблеми науки, 2003. – № 3. – С. 22-31.
2. *Верба В.А.* Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства / В.А. Верба // Проблеми науки, 2003. – № 4. – С. 13-17.
3. *Галушко Є.С.* Підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу в умовах переходу до ринкових відносин (на прикладі промислових підприємств Донбасу). Автореф. дис...канд. екон. наук: 08.06.02 / Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 1999. – 23 с.
4. *Гальчинський А.С.* Інноваційна стратегія українських реформ / А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко. – К. : Знання України, 2002. – 326 с.
5. *Глазьев С.Ю.* Теория долгосрочного технико-экономического развития / С.Ю. Глазьев. – М. : Владар, 1993. – 86 с.
6. *Гриньов А.В.* Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А.В. Гриньов. – Харків: ВД „ІНЖЕК”, 2003. – 308 с.
7. *Гусаков М.* Формирование потенциала инновационного развития / М. Гусаков // Экономист. – 1999. – №2. – С.33-38.
8. *Ілляшенко С.М.* Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навчальний посібник / С.М. Ілляшенко. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2003. – 278 с.
9. *Сич Є.М.* Інноваційно-інвестиційний розвиток залізничного транспорту / Є.М. Сич, В.П. Ільчук. – К. : Логос, 2002. – 256 с.
10. *Шипуліна Ю.С.* Інноваційний потенціал як економічна категорія / Ю.С. Шипуліна // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка та менеджмент. 2002.

Розділ 5 Міжнародні маркетингові стратегії інноваційного розвитку регіону

- № 3-4. – С. 82-85.
11. *Шипуліна Ю.С.* Інноваційний потенціал як основа стійкого економічного розвитку господарських систем, його сутність і структура / Ю.С. Шипуліна // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва, 2004. – № 2. – с. 71-81.
 12. *Шипуліна Ю.С.* Управління потенціалом інноваційного розвитку підприємства на основі його діагностики / Ю.С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку : монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2006. – с. 304-383.
 13. *Экономический* потенціал административных и производственных систем : Монографія / Под общей ред. О.Ф. Балацкого. – Сумы : ИТД "Университетская книга", 2006. – 937 с.
 14. *Статистичний* щорічник Сумської області за 2006 рік / За ред. Л. І. Олехнович. – Суми : Головне управління статистики у Сумській області, 2007. – 683 с.
 15. *Статистичний* щорічник Сумської області за 2007 рік / За ред. Л. І. Олехнович. – Суми : Головне управління статистики у Сумській області, 2008. – 687 с.

Отримано 01.10.2009 р.

Ю.С. Шипуліна, В.И. Тарановский

Потенциал инновационного развития региона: сущность, структура, подходы к оценке

Изложен авторский подход к определению сущности и содержания потенциала инновационного развития региона как экономической категории. Определена его структура, раскрыта сущность основных составляющих. Разработано блок-схему управления потенциалом инновационного развития региона.

Ключевые слова: инновационный потенциал, регион, инновационное развитие.